

مشارکت در بهسازی و نوسازی محله درب شازده (بافت قدیم شیراز) با تأکید بر رویکرد گردشگری هلاکو گردانی^۱

کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، واحد رضوان شهر صدوق، یزد، ایران

کرامت الله زیاری

استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، واحد رضوان شهر صدوق، یزد، ایران

حسین دهقانپور

استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، واحد رضوان شهر صدوق، یزد، ایران

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۵/۰۷/۱۸

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۵/۰۵/۱۴

چکیده

بهسازی و نوسازی بافت‌های قدیمی شهرها همواره با اهداف مختلفی در کشور انجام شده است. در این پایان نامه هدف اصلی، بهسازی و دوباره‌سازی (نوسازی) محله درب شازده به منظور حیات دوباره بافت است. اهداف فرعی در چارچوب هدف کلی تحقیق عبارت است از: شناخت عوامل مؤثر بر فرسودگی محله درب شازده بافت قدیم شیراز، ارائه راهبردها و راهکارهای علمی و عملی برای بهسازی یا نوسازی محله درب شازده بافت قدیم شیراز و تحقیق حاضر از نوع کاربردی است. از این روش تحلیلی و بر اساس مطالعه موردی خواهد بود، که هم شامل بررسی‌های کتابخانه‌ای و هم بررسی‌های میدانی است، سپس مباحث نظری در محله درب شازده شیراز به صورت کاربردی اراده می‌گردد. با توجه به زمان پژوهش وسعت محله درب شازده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده با استفاده از روش کوکران جهت برآورد تعداد نمونه‌ای از جامعه آماری استفاده می‌شود و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از مدل‌های آماری همچون رگرسیون چند متغیره، کای اسکوار، آزمون تی تک نمونه‌ای، تاو بی کندال، پیرسون و ... و بکارگیری آن در محیط نرم‌افزاری SPSS خواهد شد. و کار تولید نقشه‌ها با استفاده از نرم‌افزار GIS انجام می‌گیرد. نتایج کلی این پژوهش بدین شرح می‌باشد که ساکنین محله درب شازده از وضعیت فعلی راضی و با طرح بهسازی و نوسازی محله موافق هستند. و این که ساکنین محله نسبت به مسئولین مشارکت با شهرداری نیستند مگر در صورتی که در ارائه راهکارها با شهرداری همکاری کنند. و این که ساکنین محله نسبت به مسئولین شهری شیراز اعتماد ندارند. بطوری که ساکنین این محله راضی به تعویض ملک خود با ملک در منطقه دیگری بهتر از محله خودشان (بالا شهر شیراز) نشدند. نتایج کلی پژوهش نسبت به مسئله بهسازی و نوسازی در بافت‌های فرسوده: عدم وجود سیاست‌های مشخص در برخورد با بافت‌های فرسوده شهری و به‌ویژه عدم مشارکت ساکنان و نادیده گرفتن نظرهای آنان. با بررسی طرح‌های مشارکتی در ایران به این نتیجه می‌توان رسید که ایدئولوژی حاکم بر نظام شهری ایران به‌طور اعم و بافت‌های فرسوده شهری به‌طور اخص از نوع مشارکت شعاری می‌باشد.

واژگان کلیدی: بهسازی، نوسازی، توانمندسازی، بافت قدیم، محله درب شازده

۱- مقدمه

مرمت شهری و بهسازی بافت تاریخی شهرها و تداوم توسعه شهری آن‌ها سالهاست موضوع چالش‌های بسیار در حرفه شهرسازی و معماری بوده و ایده‌ها و نظریات مختلفی بنا بر شرایط و درس‌گیری از تجربیات گذشته مطرح شده است. این تجارب که عمده‌ترین آن‌ها در کشورهای اروپایی صورت گرفته و سپس در سایر کشورهای جهان تجربه شده، نتایج مختلف مثبت و منفی در پی داشته است. این نتایج و نظریات به صورت متون تخصصی و بیانیه کنفرانس‌ها انتشار یافته و به متخصصین کشور ما هم منتقل شده است. اما حاصل این چالش‌ها در کشور به علت عدم ارتباط مناسب این نظریات با عمل مرمت شهری، ما به ازای عینی پیدا نکرده و معمولاً به صورت نظریاتی در سطح باقیمانده است. در حال حاضر نظریات، مقالات، تحقیقات متعدد نشان می‌دهد که از علل اصلی و تأثیرگذار شکست طرح‌های توسعه شهری و عدم تحقق آن‌ها در دوره پیش‌بینی شده، عدم مشارکت ساکنان به معنای واقعی "کلمه" است. این امر با توسعه و گسترش بی رویه افقی شهرها باعث عدم توجه جدی مسئولین و دست اندرکاران به مراکز و نواحی سکونت‌ی دارای سابقه تاریخی شده است. رشد شهرنشینی فزاینده در ایران و نیاز به فضای شهری، مسؤولان کشوری را بر آن داشت (از سال ۱۳۸۲) که می‌توان با توجه ویژه به بافت‌های فرسوده شهری و تجدید حیات دوباره آن‌ها بخش قابل توجهی از مشکلات شهری را کاهش داد.

اگر چه ضرورت باززنده سازی (تجدید حیات) بافت‌های قدیمی و تاریخی به دلیل اهمیت و حساسیت آن‌ها از ابعاد فرهنگی، تاریخی، اقتصادی، اجتماعی و کالبدی از سوی اندیشمندان، مسؤولان و گروه‌های مختلف، بارها مورد تأکید قرار گرفته و طرح‌های و راهکارهای متعددی نیز پیشنهاد شده است، اما نوع نگرش به این بافت‌ها و اولویت‌بندی آن‌ها و در نتیجه شیوه رائه راهکارهای باززنده سازی، از مهم‌ترین ویژگی‌هایی است که تضمین موفقیت هر اقدام اجرایی در گروه دقت آن است.

بی شک مهم‌ترین اقدام در جهت ارائه راهکارهای منطقی و تجدید حیات این بافت‌ها، شناخت کافی از شرایط اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و کالبدی آن‌هاست.

۱-۱- تعریف مسئله

شهر و بافت‌های شهری پدیده‌ای پویا و همواره در حال رشد و نو شدن هستند و از طرفی در حال کهنه شدن و فرسودگی در نتیجه پویایی بافت‌ها و محله‌های شهری و در نهایت کل شهر همواره نیازمند سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی جامع برای بهسازی، نوسازی و بازسازی بافت‌های شهری هستند و این امر باید مداوم و دنباله‌دار باشد تا ضامن توسعه پایدار شهری باشد. نواحی کهن شهری که در زمان شکل‌گیری، فضایی پاسخگو به سلسله مراتب نیازهایی ساکنان خود بوده‌اند، در پی تحولات فن‌شناختی و تغییر در نیازهای زیستی، اجتماعی و اقتصادی اکنون فاقد عملکرد قوی‌اند. این نواحی زمانی محل و کانون ثروت و قدرت شهرها بودند، ولی در شرایط کنونی (در اکثر شهرها) از حیث برخورداری از زیرساخت‌ها و خدمات شهری ضعیف و از حیث کالبدی نابسامان هستند (برک پور، ۱۳۸۵: ۴۸)؛ و فضای نامناسبی برای زیست ساکنان خود بشمار می‌روند و از مشکلات عمده و تقریباً مشابهی در اکثر شهرها رنج می‌برند.

هیچ فضایی و بنایی بدون بهسازی و نوسازی و مرمت نمی‌تواند دوام و بقای طولانی داشته باشد. به طوری که عناصر شهری چه در اثر فرسودگی تدریجی ناشی از آب‌وهوا و چه در اثر حوادث طبیعی مثل زلزله و یا حرکات زمین، سیلیا تخریب ناشی از موجودات زنده به‌ویژه تخریب‌های ناشی از کارهای انسان همیشه نیاز به بهسازی و نوسازی داشته‌اند و دارند به طوری که شهرها و محلاتی که در طول زمان فرصت نوسازی و بهسازی نیافته‌اند از صفحه روزگار محو نابود شده‌اند (شماعی، ۱۳۸۹: ۲۶).

بهسازی و نوسازی بافت‌های قدیمی شهرها همواره با اهداف مختلفی در کشور انجام شده است. اما هدف اساسی توسعه محیط زندگی برای انسان‌ها است. این توسعه شامل توسعه فرهنگی و اجتماعی و اقتصادی می‌باشد (کلانتری، ۱۳۸۴: ۶). در واقع بهسازی و نوسازی شهری پاسخی به نیازهای جدید شهری و شهروندان می‌باشد که موجب ترمیم خرابی‌های گذشته و آسیب‌های وارده بر بنا و شکل‌گیری عملکرد جدید متناسب با نیازهای زندگی روز می‌شود (کلانتری، ۱۳۸۴: ۲۳).

امروزه متخصصین شهری به اهمیت و ضرورت مطالعات اجتماعی و اقتصادی بافت‌های قدیمی قبل از اجرای طرح‌های بهسازی و نوسازی پی برده‌اند چراکه بهسازی و نوسازی شهری پایدار بدون توجه و شناخت دقیق و عمیق شرایط محیطی و ساختار اجتماعی و اقتصادی میسر نیست (شیخی، ۱۳۷۶: ۱۴۲). رویکرد گردشگری در زمینه احیای بافت‌های قدیمی شهرها به‌ویژه بافت‌های که از آرش تاریخی و هویتی برخوردارند بسیار مورد توجه واقع شده است چراکه گردشگری محرکه توسعه و رونق اقتصادی محله و احیای فرهنگ و هویت بافت‌های تاریخی و قدیمی می‌شود.

بافت تاریخی شهر شیراز همچون سایر شهرهای ایران و جهان دستخوش تغییرات گسترش شهری شده و تداخل سبک‌ها و شیوه‌های معماری در آن باعث ناهماهنگی بسیاری در چهره آن و فرسوده شدن این بافت شهری شده است. محله درب شاهزاده یکی از قدیمی‌ترین محلات شیراز است. که در شمال این شهر واقع بوده است. در زمان قبل از کریم خان زند این محله به دو بخش محله شیادان و محله موردستان تقسیم شده بود که کریم خان این دو محله را در هم ادغام کرد. مساحت محله ۵۳ هکتار و جمعیت آن ۱۰۴۱۷ نفر است. پژوهشگر در تحقیق حاضر به دنبال شناخت و تحلیل علل فرسودگی محله و ارائه راهبردها و راهکارهای اجرایی برای بهسازی و نوسازی محله با رویکرد گردشگری است.

۱-۲- ضرورت و اهمیت تحقیق

آنچه ما امروز از آن به‌عنوان بافت تاریخی یاد می‌کنیم سالها و شاید قرن‌ها بود که محل سکون و آرامش مردمان ساکن در شهرها را فراهم می‌کرد. بازگشت به مقتضیات فرهنگی و اجتماعی روزگار قدیم برای احیای این بافت‌ها نه لازم و نه امکان‌پذیر است. پس معاصر سازی و تطابق امکانات و کیفیت شهری این بافت‌ها با نیازهای امروزی می‌تواند راهبرد احیای چنین بافت‌هایی تلقی گردد.

نگاهی به مسائل و معضلاتی که بافت‌های قدیمی چه مستقیماً با آن دست به گریبان هستند و چه به‌طور غیر مستقیم در ایجاد و تقویت آن‌ها نقش دارند نشان می‌دهد که نه باید و نه می‌توان این بافت‌ها را به لحاظ موقعیت مکانی خاص خود به دست فراموشی سپرد. این بافت‌ها چه از نظر ارزش زمین به‌عنوان مناسب‌ترین مکان برای استقرار

عرصه‌های کار و فعالیت و چه از نظر ارزش‌های توریستی و گردشگری از ارزشمندترین زمین‌های شهری به شمار می‌آید.

متأسفانه مداخلات در بافت‌های کهن شهری در ایران، به علت عدم وجود هدف مشخص و راهکارهای مناسب با آن هدف، سیاست‌های نامشخص و برخوردهای موضعی با بافت‌های تاریخی از نتایج مطلوبی برخوردار نبوده است. بنابراین تدوین سیاست‌ها و راهبردهای کلی مداخله در بافت‌های تاریخی با توجه به مقتضیات امروزی نیاز ضروری به شمار می‌آید.

۳-۱- سؤالات تحقیق

۱- آیا بین ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی ساکنان محله درب شازده کیفیت ابنیه ارتباط همبستگی معناداری وجود دارد؟

۲- آیا میزان مشارکت مردمی در نوسازی و بهسازی محله درب شازده نقش موثری دارد؟

۳- آیا رویکرد گردشگری برای بهسازی و نوسازی محله درب شازده مناسب است؟

۴-۱- اهداف تحقیق

هدف اصلی این تحقیق، بهسازی و نوسازی محله درب شاهزاده شیراز با تأکید بر رویکرد گردشگری به منظور حیات دوباره بافت است. هدف کلی تحقیق عبارت است از:

۱- شناخت عوامل مؤثر بر فرسودگی محله درب شازده بافت قدیم شیراز

۲- ارائه راهبردها و راهکارهای علمی و عملی برای بهسازی یا نوسازی محله درب شازده بافت قدیم شیراز

۵-۱- فرضیه

فرضیه حدس یا گمان اندیشمندانه درباره ماهیت، چگونگی و روابط بین پدیده‌ها، اشیاء و متغیرها، که محقق را در تشخیص نزدیک‌ترین و محتمل‌ترین راه برای کشف مجهول کمک می‌نماید. بنابراین فرضیه گمانی است موقتی که درست بودن یا نبودنش باید مورد آزمایش قرارگیرد (حافظ نیا، ۱۳۸۱: ۱۱۰).

۱- به نظر می‌رسد بین ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی ساکنان محله درب شازده و کیفیت ابنیه ارتباط همبستگی معناداری وجود دارد.

۲- به نظر می‌رسد میزان مشارکت مردمی در نوسازی و بهسازی محله درب شازده نقش موثری دارد.

۳- به نظر می‌رسد رویکرد گردشگری برای بهسازی و نوسازی محله درب شازده مناسب است.

۶-۱- روش تحقیق

روش پژوهش در این پایان‌نامه براساس هدف، کاربردی و براساس ماهیت و روش، از نوع توصیفی-تحلیلی و روش جمع‌آوری اطلاعات اسنادی و میدانی است. با توجه به زمان پژوهش وسعت محله درب شازده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده با استفاده از روش کوکران جهت برآورد تعداد نمونه‌ای از جامعه آماری استفاده می‌شود و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از مدل‌های آماری همچون رگرسیون چند متغیره، کای اسکوار، آزمون تی تک نمونه‌ای،

تاو بی کندال، پیرسون و ... و بکارگیری آن در محیط نرم‌افزاری SPSS بهره گرفته خواهد شد. و کار تولید نقشه‌ها با استفاده از نرم‌افزار GIS انجام می‌گیرد.

۱-۷- پیشینه موضوع در ایران و جهان با ذکر منابع معتبر

کامیلوسیت (۱۹۰۳-۱۸۴۳) نخستین شخصی است که از کاربرد هنر برای زیبایی شهر و اقدامات بهسازی و نوسازی شهری سخن گفته است. وی بر این باور بود که احیای محیط‌های قدیمی باید با توجه نیازهای امروزی جامعه صورت گیرد (معلمی، ۱۳۷۹، ص ۱۱). هوسمان در دهه ۱۸۷۰ برای اولین بار تجربه احیاء و ساماندهی نواحی تاریخی را که در اثر رشد و گسترش شهر پاریس اتفاق افتاده بود، مطرح نمود. وی به الگوی مرمت به‌ویژه مرمت بزرگ مقیاس اهمیت بیشتری می‌داد. بعد از هوسمان به دنبال آن به تدریج در سایر کشورهای جهان از جمله انگلیس اقداماتی توسط ویلیام موریس با تشکیل انجمنی برای حفظ ساختمان‌های قدیمی صورت گرفت. این اقدامات در دهه ۱۹۲۰ به پیشگامی لوکوربوزیه وارد مرحله جدیدی شد. از دیدگاه گدس (۱۹۵۰) توجه به حرکت انسان در فضاهای شهری، الهام از شالوده‌های پنهان و بارز کردن آن‌ها در بهسازی و نوسازی شهری، بهبود محیط شهری و شرایط زیستی ساکنان با مشارکت شهروندان، مطرح نمودن طرح‌های مرمتی با طرح‌های آمایش، انجام بهسازی و نوسازی بر اساس بافت ارگانیک و سلسله مراتب عملکردی حائز اهمیت می‌باشد. در دهه ۱۹۶۰ با اعتراض به نوسازی‌ها، مجدداً مرمت و ساماندهی بناهای تاریخی وارد مرحله دیگری گردید، به‌طوری‌که از دهه ۱۹۷۰ الگوی مرمت اهمیت بیشتری یافت و مرمت بزرگ مقیاس یا ساماندهی شهری جای مرمت کوچک مقیاس را گرفت (حبیبی، ۱۳۸۶، ص ۷). در ایران اولین اقدام مطالعاتی در سال ۱۳۴۸ به سرپرستی مهندس توسلی در مورد بافت قدیم ((شهر یزد)) انجام گرفته، طرح بعدی ((طرح بهسازی محله‌های فرسوده تهران)) (بازار عودلاجان) بود که در سال ۱۳۵۹ تهیه شد، حدود سال ۱۳۶۳ مجموعه طرح‌های ((روان‌بخشی)) در بافتهای قدیم شهرهای ایران به واسطه وزارت مسکن و شهرسازی در چند شهر به اجرا درآمد (رهنما، ۱۳۸۵، ص ۲۳۸). فلامکی (۱۳۷۴) یکی از راه‌های مهم احیاء و ساماندهی بافتهای قدیمی در روند توسعه فیزیکی شهر انطباق کاربردهای خانه‌ها، بازارها، مدرسه‌ها و گرمابه‌های قدیمی با شرایط امروزی است. البته چگونه اندیشیدن برای دگرگون چه چیز از بافتهای قدیم شهری و چگونگی طرح و اجرای آن مسئله اصلی است. شیعه (۱۳۸۰) در روند توسعه فیزیکی شهرهای امروز معتقد است که از الگوهای شهرهای سنتی در جهت بهسازی و بازسازی و به‌ویژه توسعه فیزیکی باید استفاده شود و ضمن هماهنگ‌سازی بخش‌های مختلف شهری و ایجاد رابطه و همبستگی بین بخش‌های مختلف شهری از مشکلات شهری کاسته شود.

- عباس نیا، نوروزی و کاتبی (۱۳۸۷)، در مقاله تحت عنوان «شناسایی منابع ریسک اصلی داخلی در پروژه‌های نوسازی و بهسازی شهر تهران» در این مقاله با استفاده از تکنیک‌های مدیریت ریسک، منابع بروز ریسک در پروژه‌های نوسازی و بهسازی شهر تهران مورد بررسی قرار گرفته است. بر مبنای نتایج به دست آمده ۲ منبع ریسک بالا، عدم بررسی و شناخت کافی شهر از جهات مختلف و عدم هدف‌گذاری مناسب برای این‌گونه پروژه‌ها می‌باشد.

- کیانی، سالاری و افراسیابی (۱۳۸۹)، در مقاله‌ای تحت عنوان «بررسی هویت شهری در بهسازی و نوسازی بافت‌های تاریخی (مطالعه موردی: شهر گور فیروزآباد)»، ضمن بررسی نقش و اهمیت هویت در بهسازی و نوسازی

شهری به ارائه راهکارهای در خصوص هویت‌بخشی در فرایند طرح‌های بهسازی و نوسازی شهر گور فیروزآباد می‌پردازد.

۱-۱- محدوده مورد مطالعه

محله درب شازده: یکی از محلات قدیمی و تاریخی شهر شیراز است و هسته اصلی مرکز توریستی شهر را با وسعتی معادل ۴۷ هکتار تشکیل می‌دهد. (baft.farsode/shiraz.com.www). این محله به‌رغم برخی دست‌خوردگی‌ها، یکی از قدیمی‌ترین محله بافت می‌باشد که در قسمت شمالی بافت قرار دارد. خدمات شهری موجود در این محله، عمدتاً کارکرد فرا محله‌ای و شهری دارد. وجود بازار وکیل در این محدوده، نشانگر کارکرد فرا شهری و حتی فرا منطقه‌ای کاربری این محله است و کاربری غالب این محله، کاربری تجاری و مسکونی می‌باشد. نام این محله از نام شاهزاده منصور گرفته شده، و هنوز هم مقبره شاه منصور در همین محله است و به نام شاهزاده منصور معروف می‌باشد. چون از راه این محله به طرف مقبره سعدی می‌رفتند، به این محله «دروازه سعدی» نیز می‌گفتند و هم‌اکنون درب شاهزاده و دروازه سعدی نیز برای ساکنین شهر شیراز نامی آشنا است. در زمان قبل از کریم خان زند این محله به دو بخش محله شیادان و محله موردستان تقسیم شده بود که کریم خان این دو محله را در هم ادغام کرد.

نقشه شماره ۱ موقعیت محله درب شازده در بافت فرسوده شهر شیراز

۲- مفاهیم، دیدگاه‌ها و مبانی نظری

۱-۲- بافت کهن

آن بخش از بافت‌های فرسوده شهری که قبل از سال ۱۳۰۰ شکل گرفته و لیکن به دلیل فرسودگی کالبدی و فقدان استانداردهای ایمنی، استحکام و خدمات و زیربنای شهری علی‌رغم فرسودگی هویتی از منزلت مکانی و سکونتی پایین برخوردارند (حبیبی و دیگران، ۱۳۸۴: ۶۸). این بافت‌ها هسته اولیه هر شهر است. قلعه یا ارگ و آنچه که

به‌عنوان پایه‌گذاری یک شهر جدید در زمان‌های پیش‌ساخته شده است (مهدیزاده، ۱۳۸۵: ۲۴۰). مهم‌ترین ویژگی مشترک این‌گونه بافت‌ها شامل موارد زیر است: این بافت‌ها اغلب در مرکز شهرهای قدیمی قرار دارند و به‌عنوان هسته اولیه تشکیل‌دهنده شهر محسوب می‌شوند. شکل‌گیری و رشد ارگانیک از دیگر مشخصات این بافت‌ها می‌باشد. همچنین عناصر اصلی و تعیین‌کننده شالوده شهر شامل مسجد جامع، بازار و محله‌های مسکونی در بافت‌های مذکور واقع‌اند. مصالح به کار رفته شده در بناها عمدتاً محلی هستند و بالاخره اینکه بافت‌های قدیمی با شرایط محیطی تطابق روشن و عقلانی دارند (عالمی، ۱۳۸۳: ۲۲).

مفهوم فرسودگی شهری را می‌توان تنزل شرایط اجتماعی، اقتصادی و کالبدی بافت شهری دانست. به‌طور کلی کاهش کارایی هر پدیده‌ای، فرسودگی آن را در پی دارد. هنگامی که در محدوده‌ای از شهر، حیات آن به هر علتی رو به رکود می‌رود، بافت شهری آن محدوده در روند فرسودگی قرار می‌گیرد (Popik, 2007: 9) فرسودگی یکی از مهم‌ترین عوامل مربوط به حیات شهری است که باعث نابسامانی، بی‌تعادلی و بی‌قوارگی آن می‌گردد. «فرسودگی عاملی است که به زدودن خاطرات جمعی، افول حیات شهری واقعه‌ای و شکل‌گرفتن حیات شهری روزمره‌ای کمک می‌کند» (حبیبی و مقصودی، ۱۳۸۴: ۱-۳) فرسودگی بر دو نوع است: ۱- فرسودگی کالبدی ۲- فرسودگی عملکردی

۲-۲- بافت ارزشمند تاریخی

بافت تاریخی را می‌توان هسته اولیه شهر دانست. قلعه یا ارگ و آنچه که به‌عنوان پایه‌گذاری یک شهر جدید، در زمان‌های پیش‌ساخته شده، می‌تواند نام بافت تاریخی را به خود بگیرد (سبحانی نژاد، ۱۳۸۳: ۱۲). بافت تاریخی، بیانگر تاریخ و هویت شهر و بخشی از پیکره شهر موجود است. بافت تاریخی آن بخش از بافت‌های شهری است که قبل از سال‌های ۱۳۰۰ شکل گرفته‌اند (ابلقی، ۱۳۸۰: ۱۱۹). عناصر تاریخی مشتمل بر بناها، فعالیت‌ها و مجموعه‌هایی است که شکل‌گیری اولیه آن‌ها، پیش از تحولات شهری سریع و گسترده معاصر بر می‌گردد و به جهت دارا بودن ویژگی‌های هنری، زیباشناسی و هویتی، "ارزشمند" محسوب می‌شود (پیروز، ۱۳۸۰: ۱۵).

۲-۳- انواع مرمت شهری

بهسازی

بهسازی به سلسله اقداماتی گفته می‌شود که به منظور ابقاء و بهبود کالبد و فضای شهر در کوتاه مدت صورت می‌گیرد (مهدی زاده، ۱۳۸۰: ۱۸). به‌عبارتی دیگر ابقاء، مرمت، حفاظت، نگهداری و تعمیر (حداقل تغییر، مداخله و دخل و تصرف) و حداکثر همخوانی با ماهیت و هویت تاریخی، بهسازی گفته می‌شود. در واقع بهسازی زمانی صورت می‌گیرد که فرسودگی نسبی فضا از لحاظ عملکردی حاد شده باشد (نریمانی، ۱۳۷۹: ۲۳). در حقیقت بهسازی به ایجاد شرایط زیست معقول و بستری مناسب برای معیشت سالم و مولد در شهر و شهرنشینی می‌انجامد که در ابعاد مختلف کالبدی، اجتماعی و اقتصادی و در ارتباط با استعدادهای محلی و در قالب سیاست‌ها و برنامه‌های مختلف صورت می‌گیرد (شیعه، ۱۳۸۰: ۱۲۰). بهسازی شامل سلسله اقداماتی است که به منظور بهبود کالبد، در کوتاه مدت صورت می‌گیرد (حبیبی و مقصودی، ۱۳۸۴: ۱۸).

نوسازی

نوسازی یعنی تجدید بنا و فضاهای شهری که از طریق اقدامات، نشانه فرسودگی، ویرانی، بی‌رونقی و رکود از بین می‌رود. نوسازی با نو شدن و تجدید بنا و فضایی نو مترادف است (توسلی، ۱۳۷۹: ۸۵). پس می‌توان گفت که نوسازی، بازگرداندن حیات مجدد به بنا یا فضا و احیاء با تأکید بر تغییر شکل فضا یا مجموعه شهری است. به عبارت دیگر نوسازی یعنی نوآوری و توان‌بخشی نواحی شهری فرسوده با بهبودسازی^۱ این نواحی (مانند وارد کردن خدمات مدرن و جدید به نواحی مسکونی قدیمی یا از طریق روان بخشی کوچه‌ها) یا ساماندهی^۲ (تخریب همه ساختمان‌های موجود و ساختن دوباره آن‌ها) (Connery, ۲۰۰۷: ۸۵). نوسازی زمانی انجام می‌شود که فضای شهری، مجموعه و یا بنا از نظر عملکردی فعال هستند، ولی فرسودگی کالبدی سبب کاهش بازدهی و کارایی آن شده است (سیف‌الدینی، ۱۳۸۱: ۳۹۰). نوسازی عبارت است از "مجموعه اقدام‌هایی که با تغییرات برنامه‌ریزی شده در کالبد، علاوه بر طولانی شدن عمر اثر، به احیای آن نیز کمک کند" (کلاتری خلیل‌آباد، ۱۳۷۸: ۱۴).

۳- تحلیل پرسشنامه

روش‌های آماری به کار گرفته شده در این پژوهش به ترتیب عبارتند از روش‌های آماری توصیفی و استنباطی. در روش‌های آماری توصیفی از میانگین، جداول فراوانی، درصد‌های فراوانی، نمودارها و... و در آمار استنباطی از روش مقایسه‌ای استفاده شده می‌گردد. در واقع در روش مقایسه‌ای به بررسی تأثیر هر یک از شاخص‌ها در ارتقا کیفیت بافت و بهسازی محلات فرسوده پرداخته و سپس شاخص‌ها با هم می‌شوند و میزان تأثیر یا عدم تأثیر آن‌ها به ترتیب اهمیتشان مشخص می‌شود. همان‌طور که قبلاً در رابطه تعداد، روش، جامعه آماری گفته شد، در این جا به تجزیه و تحلیل آن‌ها می‌پردازیم (همان‌طور که در کلیات پژوهش بیان شد برای اثبات فرضیات خود از روش کای اسکور استفاده می‌کنیم. در این روش، H_0 : متغیرها مستقل‌اند. و H_1 : متغیرها مرتبط‌اند):

جدول شماره ۱ تعداد سؤالات پاسخ داده شده توسط پاسخ‌دهندگان

درآمد	تعداد خانوار	شغل	تحصیلات	جنس	پاسخ داده	تعداد
۳۱۲	۲۸۸	۳۰۶	۳۲۲	۳۲۲	پاسخ داده	۳۲۲
۱۲	۳۶	۱۸	۰	۰	پاسخ نداده	۰

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول بالا تعداد پاسخ‌دهندگان را نشان می‌دهد. و از ۳۲۲ نفر، ۳۲۲ نفر به جنسشان، ۳۲۲ نفر به تحصیلات، ۳۰۶ به شغل، ۲۸۸ به تعداد خانوار و ۳۱۲ نفر به درآمد پاسخ گفته‌اند.

جدول شماره ۲ جنس پاسخ‌دهندگان

ارزش تجمعی	ارزش تراکمی	درصد	فراوانی	جنس
۲۵.۹	۲۵.۹	۲۵.۹	۸۴	زن
۱۰۰	۷۴.۱	۷۴.۱	۲۳۸	مرد
	۱۰۰	۱۰۰	۳۲۲	کل

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول بالا نشان می‌دهد که از تعداد پاسخ‌دهندگان ۲۵/۹ زن و ۷۴/۱ مرد بوده‌اند.

¹ - Improvement

² - Organize

جدول شماره ۳ میزان تحصیلات پاسخ‌دهندگان

	تعداد	درصد	ارزش تراکمی	ارزش تجمعی
بی‌سواد	۳۰	۹.۳	۹.۳	۹.۳
ابتدایی	۶۶	۲۰.۴	۲۰.۴	۲۹.۶
راهنمایی	۷۵	۲۳.۱	۲۳.۱	۵۲.۸
دیپلم	۹۰	۲۷.۸	۲۷.۸	۸۰.۶
فوق دیپلم	۳۸	۱۲	۱۲	۹۲.۶
کارشناسی	۱۷	۵.۶	۵.۶	۹۸.۱
کارشناسی ارشد	۳	۰.۹	۰.۹	۹۹.۱
دکتری	۳	۰.۹	۰.۹	۱۰۰
کل	۳۲۲	۱۰۰	۱۰۰	

منبع: یافته‌های پژوهش

همانطور که از جدول بالا پیداست، تحصیلات پاسخ‌دهندگان بی‌سواد ۲۰/۴، ابتدایی ۹/۳، راهنمایی ۲۰/۴، دیپلم ۲۷/۸، فوق دیپلم ۱۲/۰، کارشناسی ۵/۶، ارشد ۹/۰ و دکتری ۹/۰ درصد می‌باشد. این آمار نشان می‌دهد که بیش از ۵۰/۰ درصد محله تحصیلاتشان بین راهنمایی و دیپلم است.

جدول شماره ۴ آزمون کای اسکور بین تحصیلات ساکنین و میزان مشارکت

	مقدار	درجه آزادی	Sig
آزمون کای اسکور	۱۹۰	۷۷	٪۰.۰۰
نسبت احتمال	۱۸۲	۷۷	٪۰.۰۰
تجمع خطی-خطی	۴/۸	۱	٪۰.۲۸
ارزش داده‌ها	۲۳۷		

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول شماره ۵ شغل پاسخ‌دهندگان

	فراوانی	درصد	ارزش تراکمی	ارزش تجمعی
اداری- دولتی	۶۳	۱۹.۴	۲۰.۶	۲۰.۶
شرکت غیر دولتی	۲۷	۸.۳	۸.۸	۲۹.۴
تجاری	۲۴	۷.۴	۷.۸	۳۷.۳
خدماتی	۳۹	۱۲	۱۲.۷	۵۰
بیکار	۸۴	۲۵.۹	۲۷.۵	۷۷.۵
آزاد	۵۱	۱۵.۷	۱۶.۷	۹۴.۱
خانه دار	۱۲	۳.۷	۳.۹	۹۸
بازنشسته	۶	۱.۹	۲	۱۰۰
کل	۳۰۶	۹۴.۴	۱۰۰	
عدم پاسخ	۱۶	۵.۶		
کل	۳۲۲	۱۰۰		

منبع: یافته‌های پژوهش

در بین جامعه آماری مورد تحقیق، ۲۰/۶ درصد اداری- دولتی، ۸/۸ درصد شرکت غیره دولتی، ۷/۸ درصد تجاری، ۱۲/۷ درصد خدماتی، ۲۷/۵ درصد بیکار، ۱۶/۷ درصد شغل آزاد، ۳/۹ درصد خانه‌دار و ۲/۰ درصد بازنشسته هستند. نرخ بیکاری در این محله بسیار بالاست.

جدول شماره ۶ آزمون کای اسکور بین شغل ساکنین و میزان مشارکت

	مقدار	درجه آزادی	Sig
آزمون کای اسکور	۱۹۵	۷۷	٪۰.۰۰
نسبت احتمال	۲۰۳	۷۷	٪۰.۰۰
تجمع خطی-خطی	۷/۶	۱	٪۰.۰۶
ارزش داده‌ها	۲۳۱		

جدول شماره ۶ تعداد خانوار پاسخ‌دهندگان

ارزش تجمعی	ارزش تراکمی	درصد	فراوانی
۲.۱	۲.۱	۱.۹	۶
۱۰.۴	۸.۳	۷.۴	۲
۲۲.۹	۱۱.۵	۱۱.۱	۳۶
۵۸.۳	۳۵.۴	۳۱.۵	۱۰۲
۱۰۰	۴۱.۷	۳۷	۱۱۹
	۱۰۰	۸۸.۹	۲۸۷
		۱۱.۱	۳۶
		۱۰۰	۳۲۲

منبع: یافته‌های پژوهش

در بین جامعه آماری این پژوهش، تعداد خانوارهای یک نفره ۲/۱ درصد، دو نفره ۸/۳ درصد، سه نفره ۱۲/۵ درصد، چهار نفره ۳۵/۴ درصد و ۵ نفره و بیشتر ۴۱/۷ درصد می‌باشد که این مسئله حکایت از آن دارد که ۷۷/۱ درصد افراد این محله تعداد افراد خانوار آن‌ها ۴ نفر و بیشتر می‌باشد.

جدول شماره ۷ درآمد ماهیانه ساکنین

ارزش تجمعی	ارزش تراکمی	درصد	فراوانی
۲۸۸	۲۸۸	۲۷.۸	۹۰
۶۴.۴	۳۵.۶	۳۴.۳	۱۱۰
۸۸.۵	۲۴	۲۳.۱	۷۵
۱۰۰	۱۱.۵	۱۱.۱	۳۶
	۱۰۰	۹۶.۳	۳۱۲
		۳.۷	۱۱
		۱۰۰	۳۲۲

منبع: یافته‌های پژوهش

بر اساس خروجی داده‌ها در این پژوهش، متوسط درآمد خانوار در محله درب شازده □ به شرح ذیل می‌باشد: ۱۰۰ تا ۲۰۰ هزار تومان ۲۸/۸ درصد، ۲۰۰ تا ۳۵۰ هزار تومان ۳۵/۶ درصد، ۳۵۰ تا ۵۰۰ هزار تومان، ۲۴٪ درصد و ۵۰۰ هزار تومان به بالا، ۱۱/۵ درصد می‌باشد. به طوری که ۶۴/۴ درصد مردم محله متوسط درآمدشان ۳۵۰ هزار تومان و کمتر است. و این مسئله نشان‌گر آن است که متوسط درآمد ماهیانه در این محله ضعیف است و مردم محله از نظر بنیه اقتصادی در شرایط مطلوبی بسر نمی‌برند.

جدول شماره ۸ میزان رضایت ساکنین

ارزش تجمعی	ارزش تراکمی	درصد	فراوانی
بسیار کم	رضایت	۱۶.۱۰٪	۴۵
کم		۱۹.۴۰٪	۵۴
تا حدودی		۲۵.۸۰٪	۷۲
زیاد		۱۲.۹۰٪	۳۶
خیلی زیاد		۲۵.۸۰٪	۷۲
۲۷۹	پاسخ دهندگان	۱۰۰.۰۰٪	۲۷۹
عدم پاسخ			۴۵

منبع: یافته‌های پژوهش

بر اساس خروجی بالا، میزان رضایت ساکنان از زندگی در محله درب شازده بدین شکل است: بسیار کم ۱۶/۱، کم ۱۹/۴، تا حدودی ۲۵/۸ درصد، زیاد ۱۲/۹ و بسیار زیاد ۲۵/۸ درصد می‌باشد. میزان رضایت کم و بسیار کم ۳۵/۵ درصد، تا حدودی (متوسط) ۲۵/۸ درصد و زیاد و بسیار زیاد ۳۸/۷ درصد است. که بر اساس این ورودی می‌توان گفت که مردم محله درب شازده، از زندگی در این محله راضی هستند.

جدول شماره ۹ آزمون کای اسکور بین میزان مشارکت و رضایت

Sig	درجه آزادی	مقدار
٪۰۰۰	۴۴	آزمون کای اسکور ۱۶۱
٪۰۰۰	۴۴	نسبت احتمال ۱۵۴
٪۰۴۷	۱	تجمع خطی-خطی ۳/۹
		ارزش داده‌ها ۲۳۷

منبع: یافته‌های پژوهش

دفتر بافت فرسوده شهرداری شیراز در سال ۱۳۸۴، نظرسنجی از محله درب شازده را جهت بازسازی بافت فرسوده منطقه به انجام رساندند. که از ۱۴۳۲ واحد، نظرسنجی به عمل آمد. که از این تعداد ۹۰۸ مورد به سؤالات پاسخ دادند و ۴۲۴ نفر نیز از دادن پاسخ امتناع کردند که یا مستأجر بودند و یا در محل حضور نداشتند.

سؤال ۱: آیا شما از شکل فعلی محله درب شازده راضی هستید؟

سؤال ۲: آیا تمایل به بهبود وضعیت خیابان‌ها و کوچه‌ها و طراحی به شکل صحیح و امروزی دارید؟

سؤال ۳: آیا می‌خواهید در اجرای راهکارهایی که پیشنهاد داده‌اید با شهرداری همکاری نمایید؟

سؤال ۴: آیا با طرح نوسازی و بهسازی محله درب شازده موافق هستید؟

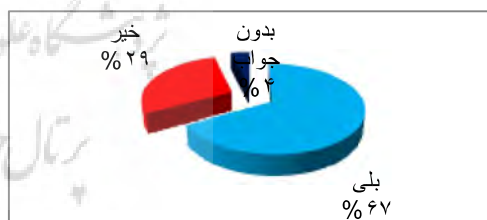
سؤال ۵: آیا می‌خواهید ملک خود را به شهرداری به قیمت عادلانه روز بفروشید؟

سؤال ۶: آیا حاضرید ملک خود را به شهرداری بفروشید و در عوض ملکی در منطقه دیگری از شهر را همسان قیمت ملک تحویل بگیرید؟

سؤال ۷: آیا می‌خواهید با شهرداری مشارکت نمایید؟

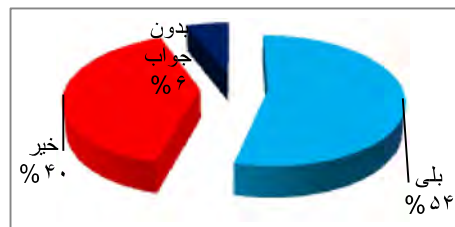
سؤال ۸: آیا می‌خواهید از طریق تأسیس شرکت تعاونی مسکن محله‌ای با شهرداری مشارکت کنید؟

سؤال ۹: آیا مایلید شهرداری به صورت مشارکتی در مقابل خرید ملک شما آپارتمان نوساز در منطقه درب شازده برای شما بسازد؟

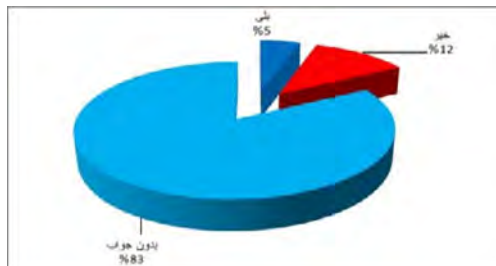
نمودار ۲. نظر پاسخ‌دهندگان به سؤال ۲

نمودار ۱. نظر پاسخ‌دهندگان به سؤال ۱

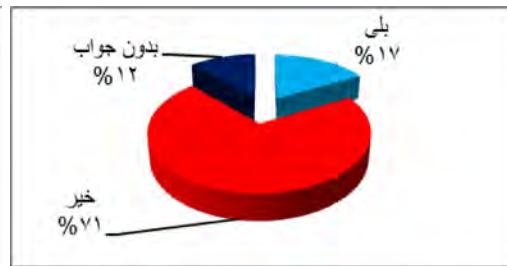

نمودار ۴. نظر پاسخ‌دهندگان به سؤال ۴

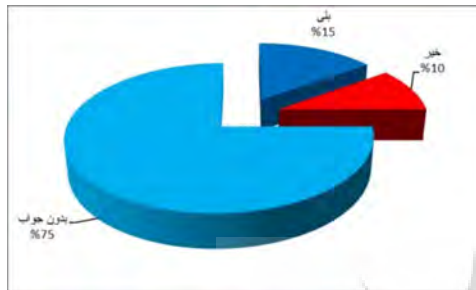
نمودار ۳. نظر پاسخ‌دهندگان به سؤال ۳

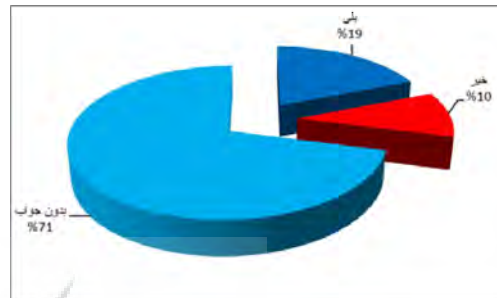
نمودار ۶. نظر پاسخ‌دهندگان به سؤال ۶

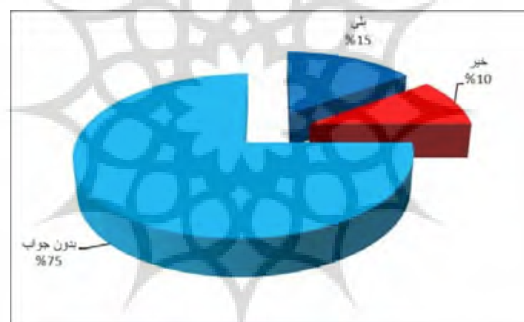
نمودار ۵: نظر پاسخ‌دهندگان به سؤال ۵

نمودار ۸. نظر پاسخ‌دهندگان به سؤال ۸

نمودار ۷. نظر پاسخ‌دهندگان به سؤال ۷

نمودار ۹. نظر پاسخ‌دهندگان به سؤال ۹

منبع: (بازنگری طرح تفصیلی، پردازش) به نقل از شهرداری شیراز، ۱۳۸۸.

۵۵٪ درصد از مردم محله درب شازده از زندگی در محله خود راضی هستند. ۴۴٪ درصد راضی نیستند ۶۷٪ درصد تمایل به بهبود وضعیت خیابان‌ها و کوچه‌ها و طراحی به شکل صحیح و امروزی دارند و ۲۹ درصد چنین فکر ندارند ۵۴٪ درصد تمایل دارند در اجرای راهکارهایی که پیشنهاد داده‌اند با شهرداری همکاری نمایند و ۴۰٪ درصد مخالف‌اند. ۵۷٪ درصد مردم با طرح نوسازی و بهسازی محله درب شازده موافق هستید و ۳۴٪ درصد مخالف‌اند. ۱۷٪ درصد حاضرند ملک خود را به شهرداری به قیمت عادلانه روز بفروشید و ۷۱٪ درصد مخالف‌اند. ۵٪ درصد مردم محله حاضرند ملک خود را به شهرداری بفروشید و در عوض ملکی در منطقه دیگری از شهر مطابق قیمت ملک خود را تحویل بگیرید ولی ۸۳٪ درصد مخالف‌اند ۱۹٪ درصد شهروندان درب شازده حاضرند با شهرداری مشارکت نمایند، ۷۱٪ درصد مخالف و ۱۰٪ درصد جواب نداده‌اند. ۱۵٪ درصد حاضرند از طریق تأسیس شرکت تعاونی مسکن محله‌ای با شهرداری مشارکت نمایند، ۷۵٪ درصد مخالف و ۱۰٪ درصد پاسخ نداده‌اند. ۱۵٪ درصد

مایلید شهرداری به صورت مشارکتی در مقابل ترهین ملک شما آپارتمان نوساز در منطقه درب شازده برای آن‌ها بسازد، ۷۵٪ درصد مخالف و ۱۰٪ درصد پاسخ نداده‌اند.

جدول شماره ۱۰ آزمون کای اسکور بین میزان مشارکت و تعلق خاطر

Sig	درجه آزادی	مقدار
٪۰۰۰	۷۷	۳۷۷
٪۰۰۰	۷۷	۲۳۱
٪۰۰۲	۱	۹/۴
		ارزش داده‌ها
		۲۳۱

منبع: یافته‌های پژوهش

وجود قسمتی از محدوده مرقد مطهر علی ابن احمد ابن موسی (شاهچراغ) (کتابخانه و ...)، استفاده از واحدهای نامناسب و خرابه جهت احداث فضای سبز و پارکینگ برای جلوگیری از هجوم اقشار کم درآمد. این ویژگی‌های می‌توانند بخش عمیقی از مشکلات ساکنین بافت و شهر شیراز را در پی داشته باشد. و نقطه‌ای در برابر نقاط ضعف و تهدید محله هستند.

مهم‌ترین عوامل داخلی مؤثر بر ساکنین محله درب شازده بر پایه مدل $\Sigma\Omega OT$ بر اساس تهدیدها عبارتند از؛ جذب مهاجرین از شهرها و روستاهای اطراف و اتباع بیگانه، خروج ساکنین اصلی از بافت، تراکم بالای جمعیت در بافت با توجه به تراکم زیربنای مسکونی پایین، عدم توجه به مشارکت مردم در پروژه‌ها، کمبود پارکینگ برای زائران و مجاوران، آلودگی آب، محیط و هوا، تخریب واحدهای مسکونی و افزایش مواد زائد ناشی از آن، گسترش حاشیه‌نشینی و افزایش غیره معقول کاربری‌های تجاری در اطراف حرم علی ابن احمد ابن موسی (شاهچراغ). عدم توجه به تهدیدهای محله می‌تواند باعث زوال محله گردد.

۳-۳- نتیجه‌گیری

محله درب شازده به‌عنوان قدیمی‌ترین محله شهر و هم‌چنین به دلیل قرارگیری بازار وکیل در مرکزیت محله و موقعیت محله نسبت به وجود بارگاه مطهر احمد ابن موسی (شاهچراغ)، دارای شرایط ویژه‌ای است. طبقات جمعیتی محله درب شازده نشان می‌دهد که کمترین میزان جمعیت بین ۶۰-۶۴، و بیشترین جمعیت بین ۲۰-۲۴ می‌باشد و این موضوع حکایت از آن دارد که از لحاظ سنی این محله جوان می‌باشد. بررسی مساحت زیربنای محله درب شازده نشان از آن دارد که واحدها قطعه قطعه و کوچک هستند به طوری که ۸۲٪ درصد از واحدها کمتر از ۱۰۰ متر زیربنا دارند. واحدهای بیشتر از ۲۰۰ متر به ندرت پیدا می‌شود، به طوری که در هر کدام از این واحدها به طور متوسط ۴/۹ نفر زندگی می‌کنند. بیش از نیمی از ساکنان محله، بومی هستند و این مسئله خود می‌تواند نتیجه تعلق خاطر ساکنان به این محله باشد (آمار سال ۱۳۸۵). نتایج تحقیق دفتر بافت فرسوده درب شازده نشان می‌دهد که اکثریت ساکنین هنگامی که با سؤالاتی نظیر فروش ملک خود به شهرداری، تعویض ملک، شرکت در تعاونی مسکن با شهرداری، و یا این که در مقابل ترهین ملک خود آپارتمان نوساز در محله درب شازده به آن‌ها تعلق گیرد، مخالفت کرده‌اند و این بیانگر آن است که ساکنین این محله اعتماد خود را نسبت به شهرداری از دست داده‌اند. ساکنان محله حاضر با مشارکت با شهرداری نیستند مگر در صورتی که در ارائه راهکارها با شهرداری همکاری کنند.

و این مسئله بیانگر آن است که در صورتی که به نظرات و پیشنهادها آن‌ها اهمیت داده شود، با شهرداری همکاری و مشارکت می‌کنند. در جمع‌بندی کلی، نقاط قوت این محله عبارتند از: استقرار در نزدیکی بازار بخصوص بازار وکیل، موقعیت این محله نسبت به قرارگیری شعب مرکزی بانک‌ها در این راستا، نزدیکی به حرم وجود خیابان پیروزی منتهی به حرم احمد ابن موسی (شاهچراغ) وجود خیابانهای تجاری مهم در محله مانند خیابان لطفعلی خان زند، خیابان تیموری، خیابان پیروزی، خیابان ۲۲ بهمن، خیابان تختی و احساس تعلق خاطر ساکنین وجود نیروی جوان. و نقاط ضعف این محله شامل فرسودگی کالبدی، دسترسی نامناسب، عدم وجود فضای سبز، عدم وجود پارکینگ مناسب و کافی جهت کاربری‌های مسکونی و تجاری، مشکل دفع آب‌های سطحی و دفع مناسب فاضلاب (بدلیل وجود خانه‌های تاریخی، کوچه‌های تنگ و باریک و مصالح استفاده شده امکان اتصال به شبکه فاضلاب شهری میسر نبوده و دفع فاضلاب به صورت چاه جذبی می‌باشد) است.

۴- آزمون فرضیه‌ها

پس از توزیع پرسشنامه‌ها به شیوه‌ای که در فصل اول به آن پرداخته شد. با حضور چندین روزه در محله تعداد ۳۲۲ پرسشنامه در سطح محله جمع‌آوری شد. البته لازم به ذکر است که با توجه به فرمول کوکران، ۳۲۲ پرسشنامه تهیه شده بود که از این تعداد، ۴۴ پرسشنامه به دلایلی نظیر گم شدن، عدم تمایل به پاسخگویی و ... عودت داده نشد. به‌طور کلی کار تجزیه و تحلیل داده‌ها بر روی ۳۲۲ پرسشنامه انجام شد. در شیوه ارزش‌گذاری داده‌ها، تعدادی از سؤالات پرسشنامه در راستای اثبات درستی و نادرستی فرضیه‌های اول، دوم، سوم، چهارم و پنجم تحقیق با متغیرهای میزان درآمد ساکنین، تعلق خاطر ساکنین به محل زندگی، رضایت، شغل و تحصیلات ساکنین پس از جمع‌آوری داده‌ها، مفاهیم کیفی به متغیرهای کمی تبدیل شوند. به‌طور کلی شیوه ارزش‌دهی یا به عبارتی اندازه‌گیری این متغیرها بر اساس مقیاس ترتیبی بود به عبارتی دیگر ارزش تعلق‌گرفته به هر گزینه، نه ارزشی مطلق، بلکه در مقایسه با سایر گزینه‌ها بود. برای تعیین وجود یا عدم وجود رابطه میان مفاهیم (متغیرهای) مذکور و اثبات یا رد فرضیه‌های تحقیق، از تحلیل (تکنیک) کای اسکور استفاده شده است، این روش برای محاسبه این فرض که آیا فراوانی‌های مشاهده شده، یک واقعه اتفاق افتاده، با فراوانی‌هایی که بر مبنای اصول و تئوری مورد انتظار هستند، اختلاف معنی‌داری را دارا هستند یا خیر، از این آزمون استفاده می‌کنیم. در این روش اگر فرض H_0 مبنی بر توافق فراوانی‌های مشاهده شده با اصول تئوری مورد قبول واقع می‌شود، در غیر این صورت رد می‌گردد. سوالاتی که در این پژوهش مطرح گردیده است بدین شرح است:

۱- آیا بین ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی ساکنان محله درب شازده بافت قدیم شیراز و کیفیت ابنیه ارتباط همبستگی معناداری وجود دارد؟ در تحقیق حاضر نگارنده به این نتیجه رسیده است که هر چه میزان رضایت ساکنین از دستگاه‌های اجرایی علی‌الخصوص شهرداری منطقه بیشتر باشد (در خصوص خدمات‌رسانی به محله، ارائه خدمات و امکانات کافی، فراهم نمودن زیرساخت‌های مناسب و ایجاد بستر توسعه و بهسازی و در مواردی نوسازی) میزان مشارکت در امر نوسازی، بازسازی، بهسازی، تهاتر و یا واگذاری و نیز بالاتر خواهد بود.

۲- آیا بین ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی ساکنان محله درب شازده بافت قدیم شیراز و میزان تمایل به ماندگاری در محله ارتباط همبستگی معناداری وجود دارد؟ بلی رابطه مستیمی وجود دارد و همانطور که در متن پژوهش ذکر

گردیده، نتیجه کلی بدین منوال شده است که ساکنین محله درب شازده از وضعیت فعلی راضی و با طرح بهسازی و نوسازی محله موافق هستند. و این که شهروندان حاضر به مشارکت با شهرداری نیستند مگر در صورتی که در ارائه راهکارها با شهرداری همکاری کنند. و این که ساکنین محله نسبت به مسئولین شهری شیراز اعتماد ندارند. به طوری که ساکنین این محله راضی به تعویض ملک خود با ملک در منطقه دیگری بهتر از محله خودشان (بالا شهر شیراز) نشدند.

پژوهش حاضر به دنبال اثبات یا رد فرضیات ذیل می باشد:

- به نظر می رسد بین ویژگی های اجتماعی و اقتصادی ساکنان محله درب شازده بافت قدیم شیراز و کیفیت ابنیه ارتباط همبستگی معناداری وجود دارد.

- به نظر می رسد بین ویژگی های اجتماعی و اقتصادی ساکنان محله درب شازده بافت قدیم شیراز و میزان تمایل به ماندگاری در محله ارتباط همبستگی معناداری وجود دارد.

پس از تشریح کلی خروجی داده ها در صفحات قبل و تجزیه و تحلیل آن در این جا آزمون فرضیات ارائه می گردد: همانطور که در فصل اول بیان شد برای اثبات فرضیات خود از روش کای اسکور استفاده می کنیم. در این روش، H_0 : متغیرها مستقل اند. و H_1 : متغیرها مرتبط اند. خروجی مربوط به آزمون کای اسکور در جداول مربوطه در فصل چهارم عنوان شده است و نتایج کلی در این فصل ارائه گردیده است.

✓ فرضیه اول: به نظر می رسد بین ویژگی های اجتماعی و اقتصادی ساکنان محله درب شازده بافت قدیم شیراز و کیفیت ابنیه ارتباط همبستگی معناداری وجود دارد

همانند فرضیه ۱، در این جا نیز از آزمون کای اسکور استفاده می کنیم. نتایج در جدول ۱۱ آورده شده است.

H_0 : تعلق خاطر و مشارکت مستقل اند.

H_1 : تعلق خاطر و مشارکت مرتبط اند.

اگر $\sigma_{17} < 0.05$ باشد آنگاه فرض H_0 رد می شود. بنابراین این فرض چون $\sigma_{17} < 0.02$ است، پس H_0 رد می شود. و فرض H_1 پذیرفته می شود، نتیجه می گیریم که تعلق خاطر و مشارکت مرتبط اند. فرضیه پذیرفته می شود.

✓ فرضیه دوم: به نظر می رسد بین ویژگی های اجتماعی و اقتصادی ساکنان محله درب شازده بافت قدیم شیراز و میزان تمایل به ماندگاری در محله ارتباط همبستگی معناداری وجود دارد.

در این جا نیز از آزمون کای اسکور استفاده می کنیم. خروجی مربوط به میزان رضایت ساکنین در جدول شماره ۴-۳۱ آورده شده است. نتایج در جدول شماره ۴-۳۱ می باشد.

H_0 : رضایت و مشارکت مستقل اند.

H_1 : رضایت و مشارکت مرتبط اند.

اگر $\sigma_{17} < 0.05$ باشد آنگاه فرض H_0 رد می شود. بنابراین این فرض چون $\sigma_{17} < 0.047$ است، پس H_0 رد می شود. و فرض H_1 پذیرفته می شود، نتیجه می گیریم که رضایت و مشارکت مرتبط اند. فرضیه پذیرفته می شود.

✓ فرضیه سوم: به نظر می رسد رویکرد گردشگری برای بهسازی و نوسازی محله درب شازده مناسب می باشد

با توجه به استفاده از طیف لیکرت در پرسشنامه از آزمون تی تک نمونه‌ای برای مقایسه میانگین محاسبه شده به دست آمده از نظرات پاسخ‌دهندگان و میانگین مطلوب که ۳ است استفاده شده است. همانطور که ملاحظه می‌شود میانگین محاسبه شده (۴/۱۳) بیشتر از میانگین مطلوب (۳) است، از طرفی نتیجه سطح معناداری (۰/۰۰) نیز نشان‌دهنده معنادار بودن نتایج از لحاظ آماری است. بنابراین می‌توان ادعا کرد که فرض فوق تأیید می‌گردد □

جدول شماره ۱۱ میزان آماره تی

تعداد	میانگین محاسبه شده	انحراف از معیار
۲۷۹	۴/۱۳	۱/۴۱
میزان □	درجه آزادی	سطح معناداری
۱/۵۲	۲۷۸	۰/۰۰۰
میانگین مطلوب: ۳		

منبع: یافته‌های پژوهش

۴-۱- جمع‌بندی

در این پژوهش به انواع متدهای مشارکتی پرداخته شده است ولی در مجموع متد اصلی بر مبنای الگوهای مشارکت شعاری، محدود واقعی بوده است. مشارکت شعاری؛ در واقع، مشارکت محسوب نمی‌شود، بلکه ادعای داشتن مشارکت است. مشارکت محدود؛ نیت اصلی، تأمین منافع مردم تا جایی است که با منافع مردم و مراجع برنامه‌ریزی تضاد پیدا نکند. مشارکت واقعی؛ نیت اصلی، تأمین حداکثر منافع مردم و جلب رضایت عموم مردم است. بررسی تجارب طرح‌های شهری موفق در دنیا حاکی از بکارگیری به‌جا و مؤثر راهکارهای ذیل است:

- بهره‌گیری حداکثر از مشارکت مردم.
 - بکارگیری راه‌حل‌های متعدد در مواجهه با مسائل چندوجهی.
 - طراحی منطقی و هماهنگ با خواست‌های گروه‌های ذی‌نفع و ذی‌نفوذ.
- بررسی پژوهش‌های قبلی همراه با این تحقیق در رابطه با محله درب شازده بیانگر این موضوع است که تا حدود زیادی مردم از زندگی در این محله راضی هستند. میزان تحصیلات در این محله متوسط به پایین می‌باشد. مساحت زیربنای واحدهای مسکونی بسیار پایین است. به‌طوری‌که اکثریت واحدها (حدود ۸۲٪)، کمتر از ۱۰۰ متر زیربنا دارند و در هر کدام از این واحدها به‌طور متوسط ۴/۹ نفر زندگی می‌کنند (آمار سال ۱۳۸۵). و این مسئله خود یکی از دلایل تشدید فرسودگی در این محله می‌باشد.
- ساکنین محله درب شازده از نظر بنیه اقتصادی ضعیف می‌باشند و این مسئله خود از مهم‌ترین دلایل تشدیدکننده فرسودگی محله می‌باشد.

ساکنین محله درب شازده از وضعیت فعلی راضی و با طرح بهسازی و نوسازی محله موافق هستند. و این که شهروندان حاضر به مشارکت با شهرداری نیستند مگر در صورتی که در ارائه راهکارها با شهرداری همکاری کنند. و این که ساکنین محله نسبت به مسئولین شهری شیراز اعتماد ندارند. به‌طوری‌که ساکنین این محله راضی به تعویض ملک خود با ملک در منطقه دیگری بهتر از محله خودشان (بالا شهر شیراز) نشدند.

در پی اثبات فرضیه‌های این پژوهش می‌توان به نکات ذیل رسید:

۱. رابطه مستقیمی بین حس تعلق خاطر ساکنین به محله و میزان مشارکت آن‌ها وجود دارد.

۲. بین میزان رضایت ساکنین و میزان مشارکت رابط معنی دار و مستقیمی وجود دارد.

۳. بین شغل ساکنین و مشارکت آن‌ها رابطه مستقیمی وجود دارد.

۴. بین میزان تحصیلات ساکنین و میزان مشارکت آن‌ها رابطه مستقیمی وجود دارد.

نتایج کلی پژوهش نسبت به مسئله مشارکت ساکنین در بافت‌های فرسوده:

• عدم وجود سیاست‌های مشخص در برخورد با بافت‌های فرسوده شهری و به‌ویژه عدم مشارکت ساکنان و نادیده گرفتن نظرهای آنان.

• با بررسی طرح‌های مشارکتی در ایران به این نتیجه می‌توان رسید که ایدئولوژی حاکم بر نظام شهری ایران به‌طور اعم و بافت‌های فرسوده شهری به‌طور اخص از نوع مشارکت شعاری می‌باشد.

۴-۲- پیشنهادها

• تلاش برای مهاجرت نکردن ساکنین بومی محله، چون این ساکنین به محله خود حس تعلق خاطر دارند. و حاضر به مشارکت هستند.

• افزایش حس تعلق و مسئولیت نسبت به محله و امور عمومی.

• برنامه‌ریزی اصولی و دقیق برای حفظ ساکنینی که از محل زندگی خود راضی هستند.

• بالا بردن سطح تحصیلات ساکنین محله.

• بکارگیری نیروی فعال این محله (اشتغال‌زایی).

• رونق کارگاه‌های سنتی در محله.

• ارتقای سطح فرهنگ، دانش و آگاهی ساکنین.

• اعتمادسازی در مردم نسبت به مسئولین و سازمان‌های دولتی.

• تلاش مسئولان و مدیران شهری جهت جلب اعتماد مردم و آگاه‌سازی مردم نسبت به انتظارات بیش از حد آن‌ها نسبت توان دستگاه دولتی.

منابع

ابلقی، علی رضا؛ ۱۳۸۰، بافت تاریخی حفاظت مرمت بهسازی یا نوسازی، فصلنامه عمران و بهسازی شهری، سال دوم، شماره ۴.

برک پور، ناصر؛ ۱۳۸۵، شهرسازی انسان‌گرا، فصلنامه معماری و شهرسازی، شماره ۴۸ و ۴۹.

پیروز، پوریا؛ ۱۳۸۰، باز زنده سازی مرکز کلان‌شهرها پروژه‌های فرهنگی "تجربه شیکاگو"، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۸.

توسلی، محمود؛ ۱۳۷۹، طراحی در بافت‌های قدیم شهرهای ایران، وزارت مسکن و شهرسازی.

حافظ نیا، محمد رضا؛ ۱۳۸۱، مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، انتشارات سمت، چاپ اول.

حبیبی، سید محسن و سعیدی رضوانی، هادی؛ ۱۳۸۴، شهرسازی مشارکتی - کاوشی نظری در شرایط ایران، نشریه هنرهای زیبا شماره ۲۴.

حبیبی، سید محسن و مقصودی، ملیحه؛ ۱۳۸۴، مرمت شهری، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ دوم.

حبیبی، سید محسن؛ ۱۳۸۶، از شار تا شهر، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ هفتم.

رهنما، محمد رحیم و ایستگلدی، مصطفی؛ ۱۳۸۵، بررسی طرح بهسازی و نوسازی اطراف حرم بر مالکین اولیه، طرح پژوهشی دانشگاه

فردوسی مشهد.

سبحانی نژاد، مهدی؛ ۱۳۸۳، ساماندهی فضایی و احیاء فرهنگی کالبدی محلات بافت قدیم بر اساس نظرسنجی ساکنان، استاد راهنما؛ دکتر محمد رضا بزرگر، دانشگاه شیراز.

سیف‌الدینی، فرانک، ۱۳۸۱، واژگان برنامه‌ریزی منطقه‌ای، انتشارات دانشگاه شیراز.

شماعی، علی و پوراحمد، احمد؛ ۱۳۸۵، بهسازی و نوسازی شهری از دیدگاه علم جغرافیا، انتشارات دانشگاه تهران.

شماعی، علی؛ ۱۳۸۰، اثرات توسعه فیزیکی شهر یزد بر بافت قدیم و راهکارهای ساماندهی و احیای آن، پایان نامه دکتری، دانشگاه تهران.

شیخی، محمد؛ ۱۳۷۶، تحلیل نقش و جایگاه مشارکت، مجموعه مقالات همایش تخصصی بافت‌های شهری، مشهد.

شیعه، اسماعیل؛ ۱۳۸۰، با شهر و منطقه در ایران، انتشارات دانشگاه علم و صنعت، چاپ دوم.

عالمی، رضا؛ ۱۳۸۳، بافت‌شناسی جغرافیای محلات قدیمی بیرجند جهت احیاء و پیشگیری از فرسودگی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.

فلاملکی، محمد منصور؛ ۱۳۷۴، باز زنده سازی بناها و شهرهای تاریخی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.

کلاتری، حسین و پور احمد، احمد؛ ۱۳۸۴، برنامه‌ریزی مرمت بافت تاریخی شهرها، انتشارات جهاد دانشگاهی، چاپ اول.

کلاتری خلیل‌آباد و پوراحمد، احمد؛ ۱۳۸۴، فنون تجارب برنامه‌ریزی مرمت بافت‌های تاریخی شهرها، انتشارات جهاد دانشگاهی.

معلمی، بهرام؛ ۱۳۷۹؛ احیای محله‌های صنعتی و تجاری مورد پژوهش‌ها - لیس مارکت ناین‌گهام، فصلنامه هفت‌شهر، شماره اول.

مهدیزاده، جواد؛ ۱۳۸۰، به سوی شهرسازی دموکراتیک، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۵.

مهدیزاده، جواد؛ ۱۳۸۵، برنامه‌ریزی راهبردی توسعه شهری (تجربیات اخیر جهانی و جایگاه آن در ایران)، انتشارات شرکت طرح و نشر پیام سیما، چاپ دوم.

نریمانی، مسعود؛ ۱۳۷۹، بهسازی بافت تاریخی، مدل‌سازی راهبردها و بنیان‌های ساختاری، ناشر مؤلف، تهران.

نوجیان، آرش، ۱۳۸۴، ارائه الگوی مناسب مکان‌یابی پایانه‌های برون‌شهری، پایان نامه کارشناسی ارشد شهرسازی، دانشگاه هنر تربیت مدرس.

Connery, William. "Maryland's Mob Town Supplied Links through Rail and Fort". --May 2002. URL retrieved on January 27, 2007.

Popik, Barry. "Charm City (summary)". The Big Apple. Nicknames of Other Places. -March 25, 2005. URL retrieved on May 5, 2007

www.baft.farsode.shiraz.com